

Záróbeszámoló

A „Bizalom és diszkrimináció a közösségi gazdaságban-Különös tekintettel a közösségi fogyasztás online felületeire” című 127978 sz. kutatási projekt

A záróbeszámolómban előbb ismertetem a 3 éves kutatási projekt célkitűzéseit, majd az alkalmazott módszertant, megvalósítást és az eredményeket mutatom be (kutatási modulonként), végül az újdonságokra és jövőbeli terveimre térek ki. Beszámolómban ismertetem azokat a módszertani változtatásokat is, melyeket a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos lezárások miatt kellett eszközölnünk.

1. Célkitűzés és kutatási kérdések:

A közösségi gazdaság (*sharing economy*) körébe sorolható szervezetek világszerte egyre nagyobb teret nyertek az elmúlt évtizedekben. Hiánypótló kutatásunkban a közösségi gazdaság és ezen belül a közösségi fogyasztás (*collaborative consumption*) különböző platformjait vizsgáltuk azzal a céllal, hogy feltárjuk a diszkrimináció és a felhasználók közötti bizalom alakulásának mechanizmusait az online térben.

A közösségi fogyasztási platformokon az online bizalom kialakulását a felhasználói fiókok megszemélyesítése biztosítja. A korábbi kutatások azt mutatták, hogy a személyekhez rendelt profilok növelik a felek közötti bizalmat, mindemellett pedig potenciálisan magukban hordozzák a faji vagy nemi alapú diszkrimináció lehetőségét. Ezek az újszerű tranzakciók, melyek során a diszkrimináció negatív következményként jelentkezhet a felhasználók számára, alaposabb tudományos elemzést igényelnek. A diszkrimináció feltárásának az egyik leghatékonyabb módszertani eszköze a kontrollált terepkísérlet.

Kutatásunkat az alábbi kérdések mentén építettük fel.

- (i) Egyfelől arra voltunk kíváncsiak, hogy az online bizalom hogyan alakul ki és tartható fenn a vizsgált platformokon és milyen kockázatokkal jár a különböző szolgáltatások igénybevétele a különböző felhasználók szempontjából.
- (ii) Másfelől arra kerestük a választ, miért diszkriminálják a szolgáltatást nyújtók a szolgáltatást igénybe vevőket, és az okokban hogyan különíthető el egymástól az információhiány és az előítéletes gondolkodás. A kérdések megválaszolásához a jól ismert, munkaerőpiaccal foglalkozó kutatók által széleskörben alkalmazott diszkriminációs modellt alkalmazzuk, mely a *statisztikai* és az *ízlésen* alapuló diszkrimináció megkülönböztetésén alapul. A randomizált kísérletek megvalósításával terveztük megválaszolni a kérdést, miszerint van-e közvetlen kapcsolat a felhasználók információhiánya és a diszkriminatív viselkedésük között (a statisztikai diszkrimináció megközelítésének megfelelően). Operacionalizálva a kutatási kérdést tehát azt teszteltük, hogy a diszkriminatív viselkedés megmarad-e akkor is, amikor a szolgáltatást nyújtó fél megfelelő információval rendelkezik a másik félről (az ízlésen alapuló diszkriminációnak megfelelően).

Összefoglalva tehát a kutatási kérdéseink a következők voltak:

K1. Bizalom és kockázatok: Hogyan történik a bizalom megteremtése és fenntartása a megosztáson gazdaság platformjain? Melyek a különböző szolgáltatások lehetséges kockázatait a szolgáltatók és a felhasználók szempontjából? Milyen diszkriminatív vendéglátói gyakorlatok érvényesülnek a legnagyobb rövidtávú ingatlanmegosztó portálon, az Airbnb platformján?

K2. A diszkrimináció magyarázata: ízlésen alapuló vagy statisztikai diszkrimináció jellemzi-e a kiválasztott utazásmegosztó platformot? A diszkriminatív szelekció oka inkább az információhiány (statisztikai diszkrimináció) és/vagy az előítéletes ízlés (ízlésalapú diszkrimináció)?

2. Módszertan: adatok, minta és a terepkutatás megvalósítása

Vegyes módszertanú kutatásunkban, a kvalitatív technikák, különböző kísérleti módszereket és online tartalomelemzés is végeztünk. Az empirikus kutatást egy kvalitatív és két kísérleti modul mentén valósítottuk meg. Az eredeti tervtől eltérően, a diszkriminációt nem csak a közösségi gazdasághoz való hozzáférésben, hanem a közszolgáltatások terén is vizsgáltuk. Az eredeti tervektől eltérően, a terepkísérletek mellett survey-kísérleteket is alkalmaztunk a diszkriminációs mechanizmusok alaposabb megértésére.

A közösségi gazdaság kutatási terepeit is némileg specifikáltuk a megvalósítás során: leginkább a COVID-19 járvány okozta beszűkült lehetőségek miatt, 2020. tavaszán döntöttünk úgy, hogy a kontrollált kísérlet esetében a Magyarországon működő legnépszerűbb utazásmegosztó oldalra¹, míg a kvalitatív kutatási modul esetében az Airbnb platformjára helyezük a fókuszot. További eltérést jelentett, hogy mivel nem sikerült a vállalt elemszámú terepkísérletet megvalósítanunk, a kísérletsorozatot kiegészítettük egy survey kísérlettel is, ahol a terepen elégtelenül működő videoanyagot is sikeresen teszteltük.

2.1. A kvalitatív modul a magyarországi közösségi gazdaság feltérképezésére

A közösségi gazdaság platformjainak felhasználóival folytatott egyéni szakértői interjúkon keresztül feltártuk, hogyan és miért alakulnak adott módon a szolgáltatást nyújtók és a szolgáltatást igénybe vevők közötti bizalmi és diszkriminációs mechanizmusok. A közösségi gazdaság területén 2019-ben összesen 15 szakértői interjút készítettünk, melyet 2020 tavaszán kiegészítettük 12 utánkövetéses interjúval, így 2019–20 folyamán összesen 27 interjú készült el. Az Airbnb-re fókuszáló kutatáshoz pedig (a már elkészült alapinterjúkkal részben átfedéssel) 21 interjút használtunk fel. A terepmunka során felhasználói interjúkat is készítettünk, de ezeket az alacsony számuk és nem kellő mértékű heterogenitásuk miatt, végül nem használtuk fel a publikációkban. A kvalitatív kutatást a ELTE PPK Kari Etikai Bizottságának engedélyével jóváhagyásával végeztük.

2.2. Kontrollált terepkísérlet online platformon:

A kontrollált terepkísérletsorozatot egy magyarországi utazásmegosztó oldalon végeztük, számos előkészítő munkafázist követően (Erről részletesebben ld. a korábbi részjelentéseket), 2021-ben. A kutatást a platformmal együttműködésben egy piackutató cég (Szinapszis Piackutatási Kft) segítségével valósítottuk meg. A kísérlet során egy ún. *intervenciót* is alkalmaztunk, mely egy rövid videoanyag segítségével mutatta be az utasok kiválasztása során alkalmazandó egyenlő bánásmód fontosságát a platform sofőrjei számára. (Az animált érzékenyítő videoklip elérhető a youtube-on²). Mivel az intervenció alkalmazásában a legfőbb kihívást annak a célcsoporthoz való eljuttatása jelentette, a sofőrök különböző módokon kaptak

¹ Az utazásmegosztó oldallal jó együttműködésben dolgoztunk 2019-2021 között, azonban az eredmények ismeretében, úgy döntöttek, hogy névvel nem járulnak hozzá az eredmények közléséhez, ezért a továbbiakban anonimizáljuk a portál nevét.

² <https://www.youtube.com/watch?v=jsZwSWfnepM>

meg: hírlevél, belső üzenet, illetve egy survey kísérletben is teszteltük az intervenció hatását *potenciális sofőrök*³ körében.)

A kísérlet célja a sofőrök és az utasok rendszeres interakciójának, kommunikációjának vizsgálata volt, melyet több hullámban, és elrendezésben valósítottunk meg. A terepkísérlet során romákkal és kerekesszékes utasokkal kapcsolatos diszkriminációt mértünk, az utasokhoz rendelt különböző értékelési pontokkal jelezve az utasok megbízhatóságát. A számos pilotkörös tesztelés (2019 ősz), és a COVID-19 miatti „kényszerpihenő” után, 2021. szeptember-november folyamán végzett tesztelési körök eredményeképp, végül összesen kb. 1400 sofőrt értünk el üzeneteinkkel (az eredetileg vállalt esetszám 1800 volt). Mivel a rendszerben aktív sofőrök köre limitálttá vált a COVID-19 hullámok közlekedési szokásokra gyakorolt hatása miatt, 2021 november végén lezártuk a tesztelést, némileg elmaradva az eredetileg tervezett elemszámtól. A budgetben így megmaradt, tesztelésre szánt pénzt ezért egy survey-kísérlet megvalósítására fordítottuk, melyet szintén a Szinapszis Kft-vel együtt valósítottunk meg 1000 potenciális sofőr (rendszeresen vezet autót és rendelkezik saját autóval) megkérdezésével, 2021. decemberében. Az online survey értékes adalékkal szolgált a terepkutatási eredmények értelmezésében, mivel az utasok kiválasztása mögötti döntések lehetséges mozgatórugóira is rákérdeztünk, illetve általában a Sharing Economy szolgáltatásokkal kapcsolatos attitűdökre. A kvalitatív kutatást kontrollált kísérletsorozatot a ELTE PPK Kari Etikai Bizottságának engedélyével (2019/35) jóváhagyásával végeztük.

2.3 Hivatali diszkrimináció mérése online kísérlettel

Amíg az utazás-megosztó oldalon szüneteltetnünk kellett az adatfelvételt, addig online diszkriminációtesztelést végeztünk, a közszolgáltatásokhoz való egyenlőtlen hozzáférés tesztelésére (több hullámban, 2020 tavaszán és nyarán a magyarországi önkormányzatok körében). Bár ez a kutatás tematikusan nem tartozott szorosan az eredetileg tervezett projekthez (mivel a kutatás célcsoportja a közhivatalnokok, és nem pedig a közösségi gazdaság szereplői), de módszertanában (diszkrimináció mérése kontrollált kísérlettel) és a kísérleti változó tekintetében (roma vs. nem-roma) egyaránt jól kapcsolódott a projekt eredeti célkitűzéseivel. A kapott eredmények önmagukban is hiánypótlóak, ráadásul az informális szolgáltatásokhoz (utazásmegosztó oldal) való hozzáférés területén tapasztalható diszkrimináció mértékéhez viszonyítási alapként szolgálnak a formális terepeken (közsféra) mért diszkrimináció szintje és működésének megértése. A hivatali diszkrimináció alprojektet a CEU Ethical Research Committee jóváhagyásával végeztük.

³ Potenciális sofőr: az online panelen 2 szűrő kérdést alkalmaztunk a potenciális sofőrök azonosítására: (1) van autója (2) rendszeresen vezet.

3. Eredmények:

Fontosnak tartottam, hogy a kutatásaink eredményeit az angol nyelvű szaklapok mellett, a magyarul elérhető folyóiratokban is publikáljuk, hogy az eredményeket a magyar olvasóközönség is megismerhesse (A kutatás eredményeként megjelent publikációkat ld. az NKFIH oldal közlemények pontban).

3.1. A kvalitatív modul a Magyarországon működő közösségi gazdaság feltérképezéséről

Az interjúk egy részét általában a Magyarországon működő, megosztáson alapuló gazdasági platformok feltérképezésével, a másik részét pedig az Airbnb budapesti működésének megértésére szántuk. Az eredeti kérdéseken (bizalom és diszkrimináció működési mechanizmusai) túl, arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen munkaerőpiaci hatása van az Airbnb budapesti jelenlétének. Mivel 2020. márciusában drasztikus változást okozott a koronavírus hirtelen megjelenése az Airbnb szektorában és általában a közösségi gazdaság egyéb szektoraiban, ennek a jelenségnek a megértését, feltérképezését integráltuk a folyamatban zajló terepmunka során.

A kvalitatív interjúkat feldolgozó magyar nyelvű tanulmány a socio.hu járványhelyzet társadalmi hatásaival foglalkozó különszámában (11.évf/1. szám) jelent meg 2021-ben (<https://socio.hu/index.php/so/issue/view/94>), az angol nyelvű tanulmány pedig—melyben kitérünk az online tartalomelemzés eredményeire is— az Intersections című folyóirat különszámában jelent meg szintén 2021-ben (Vol 7/ No 3.) (<https://intersections.tk.hu/index.php/intersections/issue/view/28>).

Feltáró célú kvalitatív kutatásunk a budapesti (vagy budapesti központú, de országos) közösségi gazdasági alapon működő cégeket, szerveződéseket, közösségeket igyekezett feltérképezni. Míg a legtöbb általunk idézett kutatás a felhasználói oldalról közelítette meg a témát, jelen kutatásban a platformokat működtető, illetve a szakértői szempontokra került a hangsúly. Írásunk, legalábbis Magyarországon, hiánypótló ebből a szempontból. Kvalitatív kutatásunk rámutatott, hogy a 2020 márciusi határlezárásokat és egyéb korlátozások követően hirtelen kialakult „keresleti sokk” nagyon súlyosan érintette az utazási és szállásadási szektort. Ugyanakkor a vírusválság hatására a társadalmi szolidaritás szerepe megnőtt, ezzel növelve a különböző segítségnyújtásra épülő platformok aktivitását, illetve ételmegosztásra és házhozzállításra épülő szervezetek forgalma is nőtt a vizsgált időszakban. A szomszédsági platformok esetében árnyaltabb a kép: míg az elsősorban online felületeken működő és csak egy-egy személy találkozását igénylő platformok (pl. Miutcánk) megnövekedett felhasználói aktivitást és más szervezetekkel való együttműködést tapasztaltak, addig a kisebb közösséget érintő, de több embert mozgósító szerveződések (pl. Garázsvásár) fel kellett, hogy függeszék a tevékenységüket. A munka- és irodamegosztásra épülő közösségek a 2020 tavaszi karantén időszakban részben vagy teljesen be kellett, hogy zárjanak, illetve új, online módon is megvalósítható stratégiák kidolgozására kényszerültek (pl. ClickforWork).

Az Airbnb platformon végzett kvalitatív kutatásunkban a bizalom különböző rétegeit vizsgálva rámutattunk, hogy a vendégek és a vendéglátók közötti *interperszonális bizalom* kulcsfontosságú, ami a vendéglátók számára alapvetően pozitív tapasztalatokat eredményezett. Az Airbnb platformba vetett *társadalmi bizalmat* nem találtuk egyöntetűnek, mivel néhány interjúalany aggályokat fogalmazott meg az Airbnb budapesti lakáspiacra gyakorolt hatásával

kapcsolatban. Végül, a platformmal kapcsolatos *kiterjesztett bizalom* (Botsman, 2017⁴) jelentősége megkérdőjelezhetetlen, melynek legfontosabb forrása az értékelések, melyek gyakran szolgálnak a vendégek megbízhatóságának előrejelzésére.

Az általunk megkérdezett vendéglátók többsége tisztában volt azzal, hogy a platform egyáltalán nem tolerálja a diszkriminációt, így nem meglepő, hogy nyílt diszkriminációs esetekről nem számoltak be a kérdezettek; empirikus kutatásunkban azonban feltártuk a diszkrimináció látens formáit és számos nemzetiséggel és kisebbséggel kapcsolatos negatív sztereotípiákat és attitűdöket.

3.2. Az online kísérletsorozat és intervenció egy Magyarországon működő telekocsi-piacon

A hosszúra nyílt pilot kutatás tapasztalatairól több hazai és egy nemzetközi konferencián (Amsterdam, Reshaping Work 2019; ISDRS2020, Budapest; TK, 2020. októberi konferencia: „Kísérletezz a kísérletekkel” szekcióban) is beszámoltunk, az eredmények szisztematikus közlése írásban megjelent conference proceedings formájában (ld. Konferenciaközlemények)

Mivel az online terepkísérletek, (a fent részletezett okok miatt) jelentős csúszással valósultak meg, ezért a publikációk is késésben vannak. A komplex kísérleti kutatásból több publikációt tervezünk 2022-ben, az alábbi (munka)címekkel:

Taste-based discrimination against people with disability: Evidence from a Hungarian ride-sharing platform (co-author: Gábor Simonovits)

Ebben a cikkben a kerekesszékesekkel kapcsolatos diszkrimináció feltérképezése a célunk az online terepkutatás adatai alapján arra keressük a választ, hogy a kerekesszékesekkel szembeni diszkrimináció elsősorban *statisztikai* vagy *ízlésalapú* döntési mechanizmusok okozzák. Empirikus elemzésünk rámutatott, hogy a fogyatékossgal élő felhasználókkal szembeni diszkrimináció jelentős mértékű (14%-kal alacsonyabb az elfogadási ráta, a 67%-os kontroll tesztelők esetében mért arányokhoz képest) és ez a különbség nem csökken érdemben, ha az utasokról készült pozitív értékelések elérhető tesszük a sofőrök számára. Ez az eredmény az ízlésen alapuló diszkrimináció jelenlétét támasztják alá. A survey kísérletben ezzel szemben azt találtuk, hogy a fogyatékos utasok „elvi” elfogadottsága magas szintű a roma, meleg vagy migráns háttérű elképzelt utashoz képest⁵.

A cikket European Societies ben (Taylor and Francis, IF=2,9) vagy a European Sociological Review (Oxford University Press, IF=1.89) próbáljuk majd közzé tenni, mert megítélésünk szerint jól illeszkedik mind a két folyóirat fókuszába.

Reducing discrimination: Evidence from online experiments on a Hungarian ride-sharing platform (co-author: Gábor Simonovits)

Ebben a cikkben egyrészt azt vizsgáljuk, hogy a romákkal szemben melyik diszkriminációs modell működik jobban (statisztikai vagy ízlésalapú), szintén az értékelési pontok variálásával,

⁴ Botsman, R. (2017). Who Can You Trust? How Technology Brought Us Together - and Why It Could Drive Us Apart. London: Portfolio Penguin.

⁵ A kérdőívben szereplő kérdés így hangzott: „Hogyan érezné magát, ha az alábbi csoportokhoz tartozó utassal kellene megosztani az útját?”

másrészt azt nézzük meg, hogy milyen körülmények között hogyan működik egy online intervenció (terepkísérlet vs. online kísérlet), végül arra voltunk kíváncsiak, hogy melyek a megvalósítás korlátai az intervencióként bemutatott rövid érzékenyítő kampánynak a két különböző kontextusba.

Kimutattuk, hogy kérdőíves kísérletben résztvevők esetében a videoklip megnézésének hatására nagymértékben csökkent a roma utasokkal szembeni diszkriminatív viselkedési hajlandóság. (Ezt a fiktív utasok közötti választás alapján mértük). Ugyanezt a beavatkozást (videoklip) a terepen is megkíséreltük elvégezni de mivel csak alacsony számban tudtuk a valódi platform felhasználóival (sofőrök) megismertetni a videoklipünket, ezeket az eredményeket nem közöljük. Összességében, eredményeink jól mutatják az előítélet csökkentését célzó intervenciók alkalmazási lehetőségeit és kihívásait.

A cikket esőkorben az American Political Science Reviewban próbáltuk publikálni, jelenleg a Journal of Politics (IF=3.4) részéről várjuk a review-kat, „a szerkesztői rostán” már átjutott a cikk. Továbbá Kézdi Gábor emlékére rendezett konferencián (2021. december 20. KRTK) és a konferencián bemutatott tanulmányokat összegző Közgazdasági Szemle különszámában magyar nyelven is bemutatjuk a kísérleti kutatási eredményeinket.

A kísérleti kutatás empirikus eredményeit az IMISCOE 19. éves oszlói konferenciáján mutattam be 2022. június 29-én⁶.

Cím: Discrimination in Shared Mobility Platforms. First Results of a Field Experimental Study, in Hungary

Panel: Discrimination and Racism in Temporal Perspective

Chairs: Organizers: Patrick Simon (INED), Didier Ruedin (University of Neuchâtel), <https://www.imiscoe.org/events/imiscoe-events/1380-19th-imiscoe-annual-conference>

3.3.Hivatali diszkrimináció mérése randomizált online kísérlettel

A 2020-as terepkísérletünkben összesen 1270 emailben egy hétköznapi ügyintézővel kapcsolatban fogalmaztunk meg egyszerű kérdéseket, magas és alacsony státuszú roma és nem roma ügyfelek “bőrébe bújva”. Összhangban Bartoš és szerzőtársai (2016)⁷ által a bérlakáspiacon megjelenő figyelemdiszkriminációként leírt jelenséggel, az önkormányzati ügyintézés során is azonosítottuk az alacsony státuszú kísérleti személyek kérdéseinek gyengébb minőségű megválaszolását. Továbbá, bár a válaszok arányában nem, de a válaszok tartalmi jellemzőiben jelentősebb eltéréseket találtunk az etnicitás mentén. A társadalmi státusz mutató hatása ugyanakkor mind a válaszok arányában, mind a többi tartalmi indikátor mentén statisztikailag igazolódott.

Az alprojekt eredményeként született egy magyar nyelvű publikáció (Szociológiai Szemle, 2021) valamint egy angol nyelvű publikáció, melyben egy intervenció hatását is teszteltük a Társaság a Szabadságjogokért civil szervezettel együttműködésben (Simonovits et al., 2021).

⁶ <https://ippi.ppk.elte.hu/content/ippi-s-reszvetel-az-imiscoe-eves-konferenciajan-az-oslo-met-university-n-norvegiaban.t.28341>

⁷ Bartoš, V., Bauer, M., Chytilová, J., & Matějka, F. (2016). Attention discrimination: Theory and field experiments with monitoring information acquisition. *American Economic Review*, 106(6), 1437-75.

Az ebből készült cikkünk egy magas, és növekvő impakt faktorú (IF=3,89; 2020-2021) lapban (Political Science Research and Methods) jelent meg. A cikk 2022-ben elnyerte az ELTE Egyetemi Kiválósági Alap Kiváló Publikáció díját (2022/045).

Továbbá, a beérkezett emailek tartalmi elemzését a természetes nyelvfeldolgozás módszerére épülve elkészült egy újabb cikk ("The language of discrimination: Assessing attention discrimination by Hungarian local governments" munkacímmel, Németh Renátával, Buda Jakabbal és Simonovits Gáborral közösen) mely a Language Resources and Evaluation c. Journalban fog megjelenni (Azon: LREV-D-22-00002 (Springer, IF=1,3) 2022-ben.)

4. A kutatás újdonságai, korlátai és jövőbeli tervek:

Míg a legtöbb általunk szemlézett írás a felhasználói oldalról közelítette meg a témát, jelen kutatásban a platformokat működtető, illetve a szakértői szempontokra került a hangsúly. Fontos továbbá, hogy a COVID-19 válság kapcsán is vizsgáltuk a platformon átalakult keresleti-kínálati viszonyokat és a közösségi gazdaság helyzetét. Empirikus elemzésünk rámutatott, Farmaki és Kladou (2020) megállapításával összhangban, — akik Európa több országában vizsgálták az Airbnb működését— hogy annak ellenére, hogy a platform 2016-ban bevezette az antidiszkriminációs irányelveit, a diszkrimináció látens formái, valamint az etnikai előítéletek továbbra is jelen vannak a platformon.

Legfőbb újításunk azonban a kísérletek komplex megvalósítása kapcsán fogalmazható meg.

A kísérleti elrendezés módszerének legfőbb erőssége, hogy megteremti az *okási kapcsolat* (esetünkben a rendelkezésre álló információ típus és a potenciális diszkriminatív viselkedése) igazolásának, illetve cáfolásának lehetőségét. Kísérleti kutatásunk jelentőségét abban látjuk, hogy bár a statisztikai és ízlésen alapuló diszkrimináció megkülönböztetése a közgazdaságtani kutatásokban nagy múltra tekint vissza, ugyanakkor a közösségi gazdasággal összefüggésben eddig csak elenyésző számban született empirikus kutatás e témában. Az értékelési rendszerek (review systems) hatásainak illetve a bizalom és diszkrimináció mechanizmusainak tanulmányozása a közösségi gazdasággal kapcsolatos kutatásokban egy új és fontos területnek számít. Tudomásunk szerint eddig csak néhány empirikus kutatás vizsgálta együtt az értékelési rendszereket és a diszkriminációs mechanizmusokat randomizált kísérleten keresztül. A kutatási dizájnt Cui et al 2020⁸ Airbnb-n végzett munkájára alapoztuk, az ő módszertani megközelítésüket alkalmaztuk a közösségi fogyasztási platformok egy eddig még kevésbé kutatott területén (utazásmegosztás).

A kutatás további különlegessége, hogy a kísérleti kutatást az egyik legjelentősebb magyarországi utazásmegosztó portállal együttműködésben végezzük, és ún. intervenciót (roma és kerekesszékes tartalmú kampányfilmek) is alkalmazunk a sofőrök attitűdjeinek alakítása céljából. A fogyatékossgal szembeni diszkriminatív viselkedést mérő kísérleti elrendezésre épülő mérésre kevés példát találtunk Amerikában és még kevesebbet Európában, ezek elsősorban a munkaerő-és lakáspiac területén előforduló hátrányos megkülönböztetést vizsgálták, kutatásunk tehát ebben a tekintetben is hiánypótló.

⁸ Cui, R., Li, J., & Zhang, D. J. (2020). Reducing discrimination with reviews in the sharing economy: Evidence from field experiments on Airbnb. *Management Science*, 66(3), 1071-1094

Végül a komplex módszertanon alapuló kutatási eredményeink segíthetnek olyan *ajánlások* megfogalmazásában, melyek csökkenthetik a közösségi fogyasztáson alapuló platformokon zajló diszkriminációt. Amennyiben azt találjuk, hogy a platformokon jellemzően statisztikai diszkrimináció érhető tetten, a felhasználókról biztosított további információ (értékelések formájában) segíthetnek a diszkrimináció mérséklésében. Kutatásunkkal megpróbálunk választ adni arra a kérdésre, hogy mit tehetnek a vizsgált platformok szolgáltatói annak érdekében, hogy enyhítsék a diszkriminációt. Milyen információ (demográfiai adatok vagy inkább a szolgáltatáshoz szorosan kapcsolódó információk) segíthetnek az ízlésen alapuló diszkrimináció megszüntetésében? Mivel a kutatást a platformmal együtt működésben végeztük, igyekeztünk rábeszélni az alapítókat, hogy használják fel eredményeinket a platformon, de ez a próbálkozásunk sajnos kudarcot vallott.

Kutatásunk fontos *korlátja*, hogy a közösségi gazdaság egy kiemelt szegmensében, az utazásmegosztó oldalakon végeztük, ezért annak külső érvényessége korlátozott. Ráadásul, hasonlóan a hivatali ügyintézésrel kapcsolatos kutatásunkhoz, a társas interakciónak csak a bevezető szakaszára, az elektronikus kapcsolatfelvételre vonatkoznak, a megvalósuló utazás során megnyilvánuló személyes érintkezésekről nem gyűjtöttünk adatokat a kutatás egyik fázisában sem.

Megvalósult kutatási együttműködésekéről részletesen írtam a 2021 végi záróbeszámolóban. Jelen beszámolóban két nemzetközi pályázatot emelnék ki: COST ACTION proposal: Experimental data about equity and discrimination of minorities című (Reference OC-2021-1-25593), bár jó értékelést kapott, nem kapott támogatást, ezért a pályázat 2022-es őszi körben történő újra beadását tervezünk.

H2020 pályázat: A COST ACTION-re épülő csapattal EqualSTRENGTH munkacímmel pályázatot adtunk be a HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01—A sustainable future for Europe című kiírásra 2022. áprilisában, az pályázat eredményét 2022. júliusára várjuk.

Az elkészült publikációk és konferencia közlemények pontos adatait ld. a Közlemények cím alatt.

Összegezve, a projekt megvalósítását sikeresnek értékelem, mind a lezárult terepmunka, mind a fenti kutatási együttműködések és a megjelent és készülő publikációk alapján. A következő éveket, amennyiben nyer a H2020 pályázatunk a kumulatív diszkrimináció vizsgálatának szenteltem, ha nem, akkor a magyarországi lakáspiaci diszkrimináció feltérképezését végzem, egy olyan platformon, amivel már megállapotunk egy már megkezdett CEU-ELTE együttműködésben.

Köszönöm az NKFIH támogatását kutatásom megvalósításában!